

ÔN TẬP TUYỂN SINH LỚP 10

CHUYÊN ĐỀ HÀM SỐ VÀ ĐỒ THỊ HÀM SỐ

I. Lý thuyết

Định nghĩa

- Hàm số bậc nhất là hàm số được cho bởi công thức $y = ax + b$ trong đó a, b là các số cho trước và $a \neq 0$
- Phương trình bậc nhất hai ẩn có dạng $ax + by = c$ (a, b, c là các số đã biết, $a \neq 0$ hoặc $b \neq 0$). Nếu $b \neq 0$ thì có thể đưa phương trình về dạng $y = mx + n$
- Hàm số $y = ax^2$ ($a \neq 0$) là hàm số bậc hai đặc biệt

Tính chất

- Hàm số bậc nhất $y = ax + b$ ($a \neq 0$) xác định với mọi giá trị của $x \in \mathbb{R}$ và
  - ✓ Đồng biến trên $\mathbb{R}$ khi $a > 0$
  - ✓ Nghịch biến trên $\mathbb{R}$ khi $a < 0$
- Hàm số $y = ax^2$ ($a \neq 0$) xác định với mọi giá trị của $x \in \mathbb{R}$ và:
  - ✓ Nếu $a > 0$ thì hàm số nghịch biến khi $x < 0$, đồng biến khi $x > 0$
  - ✓ Nếu $a < 0$ thì hàm số nghịch biến khi $x > 0$, đồng biến khi $x < 0$

Đồ thị hàm số

- Đồ thị của hàm số $y = ax + b$ ($a \neq 0$) là một đường thẳng:
  - ✓ Cắt trục tung tại điểm có tung độ bằng b .
  - ✓ Song song với đường thẳng $y = ax$ nếu $b \neq 0$ và trùng với đường thẳng $y = ax$ nếu $b = 0$
- Số a gọi là hệ số góc, số b gọi là tung độ gốc của đường thẳng.
- Gọi α là góc tạo bởi đường thẳng $y = ax + b$ ($a \neq 0$) và trục Ox
  - ✓ Nếu $a > 0$ thì $\tan \alpha = a$
  - ✓ Nếu $a < 0$ thì $\tan \beta = |a|$ với $\beta = 180^\circ - \alpha$
- Đồ thị của hàm số $y = ax^2$ ($a \neq 0$) là một Parabol đỉnh O và nhận trục Oy làm trục đối xứng.
  - ✓ Nếu $a > 0$ thì đồ thị nằm phía trên trục hoành, O là điểm thấp nhất của đồ thị. Giá trị nhỏ nhất của hàm số là $y = 0$
  - ✓ Nếu $a < 0$ thì đồ thị nằm phía dưới trục hoành, O là điểm cao nhất của đồ thị. Giá trị lớn nhất của hàm số là $y = 0$

Vị trí tương đối của các đồ thị

Cho các đường thẳng $(d): y = ax + b (a \neq 0)$; $(d'): y = a'x + b' (a' \neq 0)$ và parabol

$(P): y = kx^2 (k \neq 0)$. Khi đó:

- (d) cắt $(d') \Leftrightarrow a \neq a'$
- $(d) // (d') \Leftrightarrow a = a'$ và $b \neq b'$
- $(d) \equiv (d') \Leftrightarrow a = a'$ và $b = b'$
- $(d) \perp (d') \Leftrightarrow a.a' = -1$

Xét phương trình $kx^2 = ax + b$ (*)

- Nếu phương trình (*) vô nghiệm thì (P) và (d) không giao nhau.
- Nếu phương trình (*) có hai nghiệm phân biệt thì (P) và (d) cắt nhau tại hai điểm phân biệt.
- Nếu phương trình (*) có nghiệm kép thì (P) và (d) tiếp xúc nhau.

Mở rộng

- Cho điểm $A(x_1; y_1)$ và $B(x_2; y_2)$. Khi đó ta có $AB = \sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2}$
- Khoảng cách h từ gốc tọa độ O đến đường thẳng $y = ax + b$: $h = \frac{|c|}{\sqrt{a^2 + b^2}}$

II. Một số bài toán minh họa

Bài toán 1.

- Vẽ đồ thị của các hàm số $y = 3x + 4$ và $y = -\frac{x^2}{2}$ trên cùng một hệ trục tọa độ
- Tìm tọa độ các giao điểm của hai đồ thị ấy bằng phép tính.

Hướng dẫn giải.

- Vẽ đồ thị của các hàm số $y = 3x + 4$ và $y = -\frac{x^2}{2}$ trên cùng một hệ trục tọa độ

TXĐ: $D = \mathbb{R}$

*Sử dụng máy tính để lập nhanh bảng giá trị:

Vào phương thức TABLE: **MENU** **8**

Nhập vào hàm số: $f(x) = 3x + 4$ **3** **x** **+** **4**

$$f(x) = 3x + 4$$

Nhập vào hàm số: $g(x) = -\frac{x^2}{4}$

$$g(x) = -\frac{x^2}{4}$$

Nhập bảng giá trị:

Phạm vi bảng
 Đầu : -2
 Kthúc : 2
 Bước : 1

Bảng giá trị

x	f(x)	g(x)
1	-2	-1
2	1	-0.25
3	4	0
4	7	-0.25

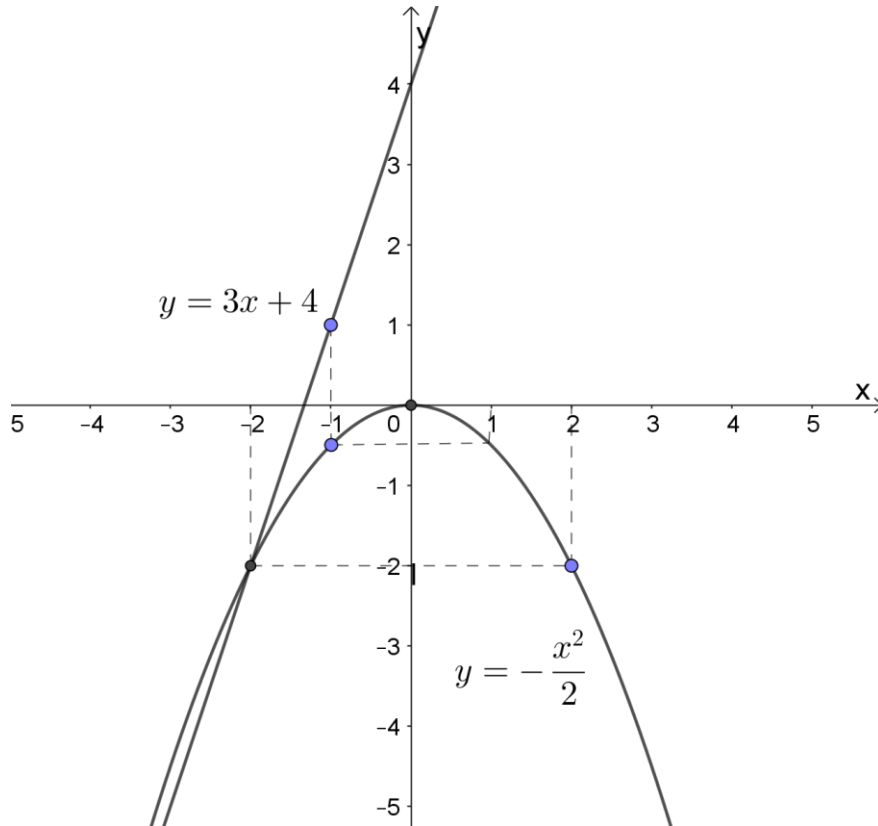
Bảng giá trị

$$d : y = 3x + 4$$

x	-1	-2
$y = 3x + 4$	1	-2

$$(P) : y = -\frac{x^2}{2}$$

x	-2	-1	0	1	2
$y = -\frac{x^2}{2}$	-2	$-\frac{1}{2}$	0	$-\frac{1}{2}$	-2

b. Tìm tọa độ các giao điểm của hai đồ thị ấy bằng phép tính.

Phương trình hoành độ giao điểm của (P) và (d) là:

$$-\frac{x^2}{2} = 3x + 4 \Leftrightarrow x^2 + 6x + 8 = 0 \Leftrightarrow (x + 4)(x + 2) = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} x = -4 \\ x = -2 \end{cases}$$

- Với $x = -4$ thì $y = 3x + 4 = -8$
- Với $x = -2$ thì $y = 3x + 4 = -2$

Vậy (P) cắt (d) tại hai điểm $(-4; -8); (-2; -2)$

Bài toán 2. Cho hàm số $y = \frac{-x^2}{4}$ có đồ thị (P)

- Vẽ đồ thị (P)
- Tìm các điểm $M \in (P)$ có tung độ và hoành độ đối nhau.
- Tìm các điểm $N \in (P)$ có tung độ bằng 3 lần hoành độ
- Tìm m để (P) cắt đồ thị $(d): y = \frac{1}{2}x - m$ tại điểm có hoành độ bằng -4

Hướng dẫn giải

a. Vẽ đồ thị (P)

TXĐ: $D = \mathbb{R}$

Bảng giá trị

*Sử dụng máy tính để lập nhanh bảng giá trị:

Vào phương thức TABLE: **MENU** **8**

Nhập vào hàm số: $f(x) = -\frac{x^2}{4}$ **-** **x** **x²** **=** **4**

$f(x) = -\frac{x^2}{4}$

Nhập bảng giá trị:

Phạm vi bảng
Đầu :-2
Kthúc:2
Bước :1

Bảng giá trị

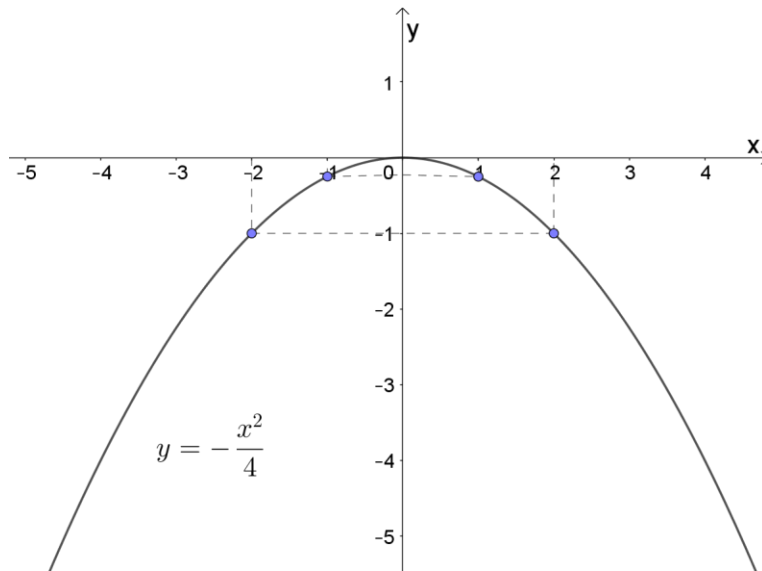
1	x	-2	f(x)	-1
2		-1		-0.25
3		0		0
4		1		-0.25

- 1] 4

3	x	0	f(x)	0
4		1		-0.25
5		2		-1

x	-2	-1	0	1	2
$y = -\frac{x^2}{4}$	-1	$-\frac{1}{4}$	0	$-\frac{1}{4}$	-1

Vẽ đồ thị

b. Tìm các điểm $M \in (P)$ có tung độ và hoành độ đối nhau

Ta có $M(x_M; y_M) \in (P)$ suy ra $y_M = -\frac{x_M^2}{4}$

Do M có tung độ và hoành độ đối nhau nên $y_M = -x_M$

Như vậy ta có: $-x_M = -\frac{x_M^2}{4} \Leftrightarrow x_M^2 - 4x_M = 0 \Leftrightarrow x_M(x_M - 4) = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} x_M = 0 \\ x_M = 4 \end{cases}$

Với $x_M = 0$ thì $y_M = -x_M = 0$

Với $x_M = 4$ thì $y_M = -x_M = -4$

Vậy các điểm $M \in (P)$ có tung độ và hoành độ đối nhau là $M(0;0)$ và $M(4;-4)$

c. Tìm các điểm $N \in (P)$ có tung độ bằng 3 lần hoành độ

Ta có $N(x_N; y_N) \in (P)$ suy ra $y_N = -\frac{x_N^2}{4}$

Do N có tung độ bằng 3 lần hoành độ nên $y_N = 3x_N$

Như vậy ta có $3x_N = -\frac{x_N^2}{4} \Leftrightarrow x_N^2 + 12x_N = 0 \Leftrightarrow x_N(x_N + 12) = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} x_N = 0 \\ x_N = -12 \end{cases}$

Với $x_N = 0$ thì $y_N = 3x_N = 0$

Với $x_N = -12$ thì $y_M = 3x_M = -36$

Vậy các điểm $N \in (P)$ có tung độ bằng 3 lần hoành độ là $N(0;0)$ và $N(-12;-36)$

d. Tìm m để (P) cắt đồ thị $(d): y = \frac{1}{2}x - m$ tại điểm có hoành độ bằng -4

Phương trình hoành độ giao điểm của (P) và (d) là

$$-\frac{x^2}{4} = \frac{1}{2}x - m \Leftrightarrow x^2 + 2x - 4m = 0 \quad (1)$$

Do (P) cắt đồ thị $(d): y = \frac{1}{2}x - m$ tại điểm có hoành độ bằng -4 nên $x = -4$ là nghiệm của phương trình (1)

Suy ra ta có: $(-4)^2 + 2(-4) - 4m = 0 \Leftrightarrow 8 - 4m = 0 \Leftrightarrow m = 2$

Bài toán 3. Cho hàm số $(P): y = 2x^2$

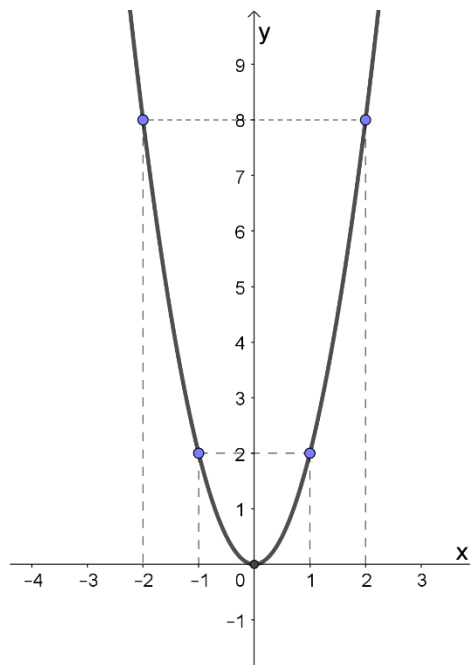
- Vẽ đồ thị (P)
- Gọi A là điểm thuộc (P) có hoành độ bằng -2. Viết phương trình đường thẳng OA

Hướng dẫn giải

TXĐ: $D = \mathbb{R}$

Bảng giá trị

x	$y = 2x^2$
-2	8
-1	2
0	0
1	2
2	8

- Gọi A là điểm thuộc (P) có hoành độ bằng -2. Viết phương trình đường thẳng OA

Ta có $A \in (P)$ và $x_A = -2$, suy ra $y_A = 2x_A^2 = 8$

Phương trình đường thẳng OA có dạng $y = ax + b (a \neq 0)$

Do đường thẳng qua hai điểm $O(0;0)$ và $A(-2;8)$ nên ta có hệ phương trình

$$\begin{cases} b = 0 \\ -2a + b = 8 \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} b = 0 \\ a = -4 \end{cases}$$

Vậy phương trình đường thẳng cần tìm là: $y = -4x$

Bài toán 4. Cho hàm số $(P): y = -\frac{x^2}{2}$

- Tìm điểm thuộc (P) có hoành độ bằng -4
- Tìm m để đồ thị của hàm số $y = 2x + m$ và (P) có một điểm chung. Xác định tọa độ điểm chung này

Hướng dẫn giải

- Tìm điểm thuộc (P) có hoành độ bằng -4

Gọi $A(x_A, y_A)$ là điểm thuộc (P) có hoành độ bằng -4

$$\text{Suy ra } y_A = -\frac{x_A^2}{2} = -\frac{(-4)^2}{2} = -8$$

Vậy $A(-4; -8)$

- Tìm m để đồ thị của hàm số $y = 2x + m$ và (P) có một điểm chung. Xác định tọa độ điểm chung này

Phương trình tọa độ giao điểm giữa đồ thị của hàm số $y = 2x + m$ và (P) là

$$-\frac{x^2}{2} = 2x + m \Leftrightarrow x^2 + 4x + 2m = 0 \quad (1)$$

Hai đồ thị trên có một điểm chung

$\Leftrightarrow$ Phương trình (1) có một nghiệm duy nhất

$$\Leftrightarrow \Delta = 16 - 8m = 0 \Leftrightarrow m = 2$$

Thay $m = 2$ vào phương trình (1) ta có $x^2 + 4x + 4 = 0 \Leftrightarrow (x + 2)^2 = 0 \Leftrightarrow x = -2$

Với $x = -2$ thì $y = -\frac{x^2}{2} = -2$

Vậy với $m = 2$ thì đồ thị của hàm số $y = 2x + m$ và (P) giao nhau tại một điểm duy nhất là $(-2; -2)$

Bài toán 5. Cho $(P): y = -x^2$ và $(d): y = x - 2$

- Tìm tọa độ giao điểm của (P) và (d)
- Tìm a, b biết $(d'): y = ax + b$ song song với (d) và cắt (P) tại điểm có hoành độ bằng 2

Hướng dẫn giải

- Tìm tọa độ giao điểm của (P) và (d)

Tọa độ giao điểm của (P) và (d) là nghiệm của phương trình: $-x^2 = x - 2 \Leftrightarrow x^2 + x - 2 = 0$

Vì $a + b + c = 1 + 1 - 2 = 0$ nên phương trình trên có 2 nghiệm phân biệt $x_1 = 1; x_2 = -2$

- Với $x = 1$ thì $y = x - 2 = -1$
- Với $x = -2$ thì $y = x - 2 = -4$

Vậy (P) và (d) giao nhau tại hai điểm $(1; -1)$ và $(-2; -4)$

- Tìm a, b biết $(d'): y = ax + b$ song song với (d) và cắt (P) tại điểm có hoành độ bằng 2

Vì $d' // d: y = x - 2$ nên $d': y = x + b$

Tọa độ giao điểm của (d') và (P) là: $-x^2 = x + b$ (2)

(d') và (P) tại điểm có hoành độ bằng 2 suy ra $b = -x^2 - x = -(2)^2 - 2 = -6$

Vậy phương trình đường thẳng (d') là $y = x - 6$

III. Một số bài toán trích từ đề thi của các tỉnh

Bài toán 1. (Đề thi tuyển sinh 10 năm học 2018-2019- Sở giáo dục và đào tạo Hà Nội)

Trong mặt phẳng tọa độ Oxy , cho đường thẳng $(d): y = (m + 2)x + 3$ và Parabol $(P): y = x^2$

- Chứng minh (d) luôn cắt (P) tại hai điểm phân biệt

- b. Tìm tất cả giá trị của m để (d) cắt (P) tại hai điểm phân biệt có các hoành độ là các số nguyên.

Bài toán 2. (Đề thi tuyển sinh 10 năm học 2018-2019- Thành phố Hồ Chí Minh)

Cho parabol $(P): y = x^2$ và đường thẳng $(d): y = 3x - 2$

- a. Vẽ (P) và (d) trên cùng hệ trục tọa độ
b. Tìm tọa độ giao điểm của (P) và (d) bằng phép tính.

Bài toán 3. (Đề thi tuyển sinh 10 năm học 2018-2019- Kiên Giang)

- a. Vẽ đồ thị (P) của hàm số $y = 2x^2$ trên trục tọa độ Oxy
b. Tìm các giá trị của tham số m để đường thẳng $(d): y = (m^2 + m - 4)x + m - 7$ song song với đường thẳng $(d): y = 2x - 5$

Bài toán 4. (Đề thi tuyển sinh 10 năm học 2018-2019)

- a. Trong mặt phẳng tọa độ Oxy , cho Parabol $(P): y = x^2$. Vẽ đồ thị Parabol
b. Cho phương trình $x^2 - (m - 1)x - m = 0$ (1) (với x là ẩn số, m là tham số). Xác định các giá trị của m để phương trình (1) có hai nghiệm $x_1; x_2$ thỏa mãn điều kiện $x_1(3 - x_2) + 20 \geq 3(3 - x_2)$

Bài toán 5. (Đề thi tuyển sinh 10 năm học 2018-2019- Thái Nguyên)

Cho hàm số bậc nhất $y = mx + 1$ với m là tham số. Tìm m để đồ thị hàm số đi qua điểm $A(1; 4)$. Với giá trị m vừa tìm được, hàm số đồng biến hay nghịch biến trên $\mathbb{R}$

Bài toán 6. (Đề thi tuyển sinh 10 Toán chuyên năm học 2018-2019- Bình Phước)

Cho Parabol $(P): y = \frac{1}{2}x^2$ và đường thẳng $(d): y = (m + 1)x - m^2 - \frac{1}{2}$ (m là tham số). Với giá trị nào của m thì đường thẳng (d) cắt Parabol (P) tại hai điểm $A(x_1, x_1), B(x_2, y_2)$ sao cho biểu thức $T = y_1 + y_2 - x_1x_2$ đạt giá trị nhỏ nhất.

Bài toán 7. (Đề thi tuyển sinh 10 năm học 2018-2019- An Giang)

Cho hàm số $y = 0.5x^2$ có đồ thị là Parabol (P)

- a. Vẽ đồ thị (P) của hàm số đã cho.

- b. Xác định hệ số a, b của đường thẳng $(d): y = ax + b$, biết (d) cắt trục hoành tại điểm có hoành độ bằng 1 và (d) cắt (P) tại điểm có hoành độ bằng 2. Chứng tỏ (P) và (d) tiếp xúc nhau.

Bài toán 8. (Đề thi tuyển sinh 10 chuyên Lê Quý Đôn năm học 2018-2019 Bà Rịa Vũng Tàu)

- a. Tìm tất cả giá trị của hệ số a để hàm số $y = ax + 2$ đồng biến và đồ thị của hàm số đi qua điểm $A(1; 3)$
- b. Cho đường thẳng $(d): y = (3 - 2m)x - m^2$ và Parabol $(P): y = x^2$. Tìm tất cả giá trị của tham số m để (d) cắt (P) tại hai điểm phân biệt có hoành độ x_1, x_2 và $x_1(x_2 - 1) + 2(x_1 - x_2) = 2x_1 - x_2$